

turni zmagi nacionalizma. (Coca-Cola, ki je že davno osvojila ruski trg, mu je bila pri tem primer nadvlade Zahoda nad Vzhodom, ki se je dogodila v sferi kulture veliko pred dejansko politično zmago.) Rastko Močnik (Ljubljana) je po drugi strani opozoril, da je v vzhodni Evropi obstajal nacionalizem že pred industrijo (program Zedinjene Slovenije (1847) je bil izoblikovan pred postavitvijo prve tovarne na Slovenskem). Menil je, da so nacije vedno multikulturne in celo multiideološke; nacionalizem kot kulturo je mogoče razumeti kot tehnologijo komunikacije. Po njegovem mnenju se nacionalizem legitimira z vkoreninjenjem v določeni skupini posameznikov. Močnik je zavrnil marksistično gledanje, ki nacionalizem razume kot ideologijo buržoazije, in ponudil alternativni pristop: nacionalizem operira kot kulturni vzorec v ozadju. Logika nacionalizma deluje po principu: če nekaj vem, to ne more biti napačno. Ob tako zanimivih predavanjih se je v popoldanskih urah razvila zelo pestra in plodna diskusija.

Zadnji dan predavanj se je odvijal pod naslovom: *Od nakupovanja živil do politične ekonomije*. Daniel Miller (London) je opisoval nakupovalne navade prebivalcev severnega predela Londona in Andamanskih otokov. Nekaj njegovih sklepov se je glasilo takole: ljudje zapravljajo denar, ker mislijo, da s tem pravzaprav varčujejo (pri tem igrajo veliko vlogo razprodaje, ki so pravzaprav "psihološke finte" in ljudem

često vsiljujejo stvari, ki jih sploh ne potrebujejo); velika podjetja po nepotrebnem porabljajo za reklamiranje svojih izdelkov ogromne vsote denarje, saj reklame sploh nimajo bistvenega vpliva na nakupovalne odločitve potrošnikov; pa vendar bodo velika podjetja iz strahu, da bi drugače v reklamni tekmi zaostala za konkurenčnimi podjetji, še vnaprej namenjala velike količine sredstev v reklamne namene. Herman Fetz (Luzern) pa je govoril o svojih izkušnjah in dosežkih ob izkopavanju neke rimljanske vile v Švici, pri tem pa opisal tudi razne teoretske in praktične postopke ter pristope v arheološkem delu. Čeprav na popoldanski diskusiji število prisotnih ni bilo ravno veliko (kar nekaj udeležencev poletne šole je namreč že odšlo domov), pa to ni imelo opaznega vpliva na kvaliteto oz. kvantiteto razmišljanj in razgovorov.

Mednarodna poletna etnološka šola v Piranu se je izkazala kot nadvse primeren način pretresanja metodoloških izhodišč in rezultatov raziskovanj s področja družboslovno-humanističnih ved. Internacionalnost in interdisciplinarnost različnih idej in mnenj sta ob konstruktivnem komuniciranju udeležencev porodili številna nova spoznanja ter odprli nadaljnje možnosti plodnega sodelovanja. Upamo lahko, da bo poletna etnološka šola v Piranu postala tradicionalna prireditelj, saj bo s tem obogateno ne le slovensko, pač pa tudi mednarodno znanstveno prizadevanje.

Živa Pahor

MLADINSKI RAZISKOVALNI TABORI

Mladinski raziskovalni tabori so pobuda, namenjena srednješolskim dijakom in univerzitetnim študentom. Prvi raziskovalni tabor se je odvijal leta 1981 v Barkovljah pri Trstu. Njegovi pobudniki in organizatorji so bili Odsek za zgodovino pri narodni in študijski knjižnici iz Trsta, Društvo slovenskih tehnikov in naravoslovcev Tone Penko in Slovenski raziskovalni inštitut. Zamisel se je izkazala za uspešno in je z letošnjim taborom v Zgoniku praznovala svojo petnajsto izvedbo. Leta 1984 se je prirediteljem pridružilo novo ustanovljeno Društvo mladih raziskovalcev iz Trsta in Gorice.

Namena raziskovalnih taborov sta predvsem dva. Po eni strani nudi tovrstna pobuda slovenski mladini možnost večstranskega in poglobljenega spoznavanja območja, na katerem živi slovenska manjšina v Italiji, se pravi tržaške, goriške in videmske pokrajine. V petnajstih letih so mladi na taborih raziskali že omenjene Barkovlje, nato pa Doberdob, Benečijo, Dolino, dvakrat Sovodnje ob Soči, Kanalsko dolino, Devin, Brda, dvakrat Rezijo, Repen, Laško in Bardo v Terskih dolinah. Po drugi strani so tabori priložnost, da se predvsem srednješolska mladina spozna z raziskovanjem, ki je sicer v italijanskem izobraževalnem sistemu kot sredstvo pridobivanja novega znanja (skorajda) v celoti zanemarjeno.

Tabori trajajo dva tedna, nekako od konca avgusta do začetka septembra. Zadnji dnevi tabora so posvečeni pripravam na končno predstavitev. Na tak način, s pomočjo krajših poročil in razstave, seznanijo udeleženci skupnost, katere življenje so raziskovali, z opravljenim delom in javnosti posredujejo prve obdelane podatke.

Gradivo, zbrano na taboru, nato hrani Društvo mladih raziskovalcev na Odseku za zgodovino. Če je le možno, se v mesecih po taboru izoblikuje tudi publikacija z obsežnejšim

prispevkom vsake skupine, v katerem je dokončno predelano gradivo s tabora. Največja prepreka za tisk je skromnost finančnih sredstev, ki jih imajo organizatorji na razpolago. Do danes je bilo objavljeno gradivo devetih taborov.

Sedaj pa nekaj več o etnologiji na raziskovalnih taborih. Na taborih deluje vedno več različnih raziskovalnih skupin. Ena izmed teh je že od prvega tabora dalje bila - in to tudi nepretrgoma - etnološka skupina.

Kot mentorji te skupine so že od leta 1981 priskočili na pomoč etnologi iz Slovenije, in sicer Mojca Ravnik, Zvona Ciglič, Zora Žagar, Inga Brezigar ter Janez Bogataj.

Pomembno in poudarka vredno je dejstvo, da je v teku petnajstih let prišlo do tega, da se je v sami sredi mladih raziskovalcev izoblikovala skupinica takih, ki so si s stalnim sodelovanjem v etnološki skupini - včasih tudi z izbrano študijsko smerjo - nabrali dovolj izkušenj, da so lahko sami prevzeli v roke vodstvo te skupine. Ti so Martina Repinc, sedaj diplomirana etnologinja, Andrej Furlan, sedaj mladi raziskovalec na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, Maja Vidregar in Živa Pahor.

Tematike, ki so jih etnološke skupine na taborih obravnavale, so naslednje: stopnja ohranjenosti kmečke kulture, gospodarske panoge iz preteklosti in sedanjosti, kot na primer morsko ribištvo v Devinu in jezersko ribištvo v Doberdobu, vinogradništvo, živinoreja in ovčarstvo, brusaštvo v Reziji, gojenje sviloprejk, gojenje špargljev in gostilničarstvo v Sovodnjah ob Soči, duhovna in socialna kultura, stavbarstvo, arhitektura naselij in arhitektura na planinah, šege in navade iz življenjskega ciklusa, zdravljenje živine, prehranjevalne navade, pripovedništvo, katalogiranje predmetov etnološke zbirke v Terskih dolinah in evidentiranje predmetov

za muzej v Reziji. Pri izbiri teh tem so navadno upoštevane tudi sugestije in želje, ki jih med pripravami za tabor izrazijo na primer predstavniki kulturnih društev ali občinska uprava območja, na katerem tabor prirejamo.

Drugi dokaz notranjega razvoja tovrstne pobude - poleg izoblikovanja lastnega mentorskega kadra - je lanski, drugi tabor v Reziji, ki se je že v svoji zasnovi razlikoval od drugih taborov. Delo vseh skupin, ne le etnološke, je bilo osredotočeno na pridobivanje osnovnega gradiva za muzej.

"Klasična" etnološka skupina je med taborom evidentirala predmete, ki bi jih bilo kot materialno dediščino doline dobro ohraniti in predstaviti v muzeju. Druga raziskovalna skupina

se je ukvarjala izključno z raziskovanjem arhitekturne dediščine. Povsem nova, vendar nad pričakovanji uspešna je bila tudi video skupina. Ta je, poleg fotografiranja za potrebe drugih skupin in za dokumentacijo tabora samega, posnela tudi več ur filma. Iz tega gradiva je bil to zimo v Avdiovizualnem laboratoriju SAZU s pomočjo Naške Križnarja izdelan skoraj polurni etnološki video.

S tako izoblikovanim taborom so mladi raziskovalci skušali pripomoči k uresničenju dolgoletne želje Rezijanov po lastnem muzeju. Zamisel je bila očitno dobra, saj je bilo letošnjega maja formalno ustanovljeno tudi Združenje za Muzej rezijskega prebivalstva.

Tanja Hohnec

"KAJ BI GLEDALI, SAJ JE VSE STARO" (DEDIŠČINA V NOTRANJI OPREMI VELIKE HIŠE NA POHORJU)

Od 2. do 9. julija 1995 je v Šmartnem na Pohorju potekal 11. mladinski raziskovalni tabor z osmimi raziskovalnimi skupinami.

Etnološka skupina je raziskovala dediščino v notranji opremi velikih hiš na Pohorju, da bi znanje uporabila na turistični kmetiji Goričan v Gaberniku nad Zgornjo Polskavo. Izbrana tema je pomenila smiselno nadaljevanje raziskav iz prejšnjih let: *Stensko okrasje* (Tone Petek, 1986), *Notranja oprema pohorskih kultur* (Mojca Ramšak, 1991), *Tekstil v pohorski hiši* (Tanja Hohnec, 1994). Omenjeno domačijo smo izbrali zaradi "škodljive" transformacije prostora iz družinsko-bivalnega v turistično-gostinskega, s čimer se je spremenila tudi njegova temeljna funkcija, pokazateljica socialno-duhovne kulture, posledično pa seveda tudi način življenja družine Goričan.

Naš cilj je bil opozoriti na tovrstno dediščino, ki je v turistične namene na podeželju (pri tem mislim predvsem na turistične kmetije) premalo izkoriščena, skorajda povsem zanemarjena in nespoštovana zgolj zato, ker "je stara". V svoji temeljni funkciji pa je velikokrat tudi napačno interpretirana. Pri iskanju odgovorov za takšno ravnanje in njeno nezadržno izginjanje smo naleteli na klasično opredelitev vzrokov:

- posodabljanje gospodinjstev v sedemdesetih letih;
- pojav zbirateljev, prekupčevalcev, antikvarjev (intenzivneje v zadnjem desetletnem obdobju);
- prenos v novo družinsko okolje z darovanjem ali (redkeje) z dedovanjem;
- uničenje s požigom.

Prvič letos je etnološka skupina raziskovala v sodelovanju s skupino za krajinsko arhitekturo, ki je obdelovala zunanjo podobo Goričanove domačije. Prvotno smo želeli interdisciplinarno obdelati transformacijo vasi Kočno, a smo po sondažnem ogledu to namero opustili. Zakaj?

Turistična zveza Slovenije je letos že drugič - po mojem mnenju neupravičeno - podelila vasi Kočno naziv za najlepšo slovensko vas. Želela bi vedeti, po kakšnih kriterijih komisija izbira najlepšo vas in kateri strokovnjaki so v komisiji! Krajinarji lahko strokovno utemeljijo svoja negativna stališča. Z etnološkega vidika pa lahko rečemo, da gre za zlorabo et-

nološke terminologije in za neustrezno muzealizacijo etnološke dediščine, ki ga je podkrepilo tudi mnenje 75-letne domačinke: "Loparje za kruh obešajo na štaljo. Kot če bi dali vile za kidanje gnoja v kuhinjo!"

Nedvomno določen krog ljudi (domačinov in obiskovalcev) odobrava ali celo potrebuje takšno zvrst "muzejev", očitno pa nekaterim domačinom mestni elementi na podeželju niso pogodu, zdijo se celo vsiljeni. Kočno tako predstavlja strokovno negativen vzorec, ki je žal medijsko že preveč populariziran, saj se nezadržno širi in pojavlja na vseh koncih Slovenije. Turistična zveza je s priznanjem naredila več škode kot koristi, saj cvetoče gredice pred hišo kljub vsemu ne morejo zasenčiti zanemarjenega dvorišča za hišo.

Tako smo se s krajinarji odločili, da v prostor ne bomo več posegali, saj ne bi mogli ničesar spremeniti, res pa je, da tega tudi nismo želeli. Ker nastaja na podeželju veliko nepopravljivih napak, smo se raje lotili izdelave strokovnega "vzorca" kot protitež amaterskim posegom v okolju. Opozoriti pa je potrebno, da takšni primeri ne morejo in ne smejo, čeprav gre v prostoru za določeno stopnjo osnovnih zakonitosti, funkcionirati v posplošenem smislu, ampak z vsakokratnim individualnim pristopom.

Etnološko delo smo opravili s pomočjo intervjuja z izdelanim vprašalnikom, s fotografiranjem, skiciranjem in merjenjem, z metodo prostorske mreže po Kenyusu, na koncu pa smo opravili še analizo s primerjavo in verifikacijo podatkov.

Družina Goričan, p. d. pri Žlambergih, se je s turistično dejavnostjo začela ukvarjati leta 1986. Zaradi slabih kreditnih pogojev so se leta 1968 odločili za novogradnjo na starih temeljih. Vendar brez nepravilnosti ni šlo: te se kažejo tako v zunanem videzu (strešni naklon, kritina, okna, "cokel"...) kot tudi v notranji razvrstitvi prostorov. Po pripovedovanju informatorki Marije Vernik (gospodarjeva mama) smo po Kenyusovi metodi izdelali rekonstrukcijo prvotnega stanja velike hiše. Na enak način smo izdelali tudi današnje stanje, tako da je vizualna predstavitev lahko odsevala vidne primerjalne razlike. Tlorisne zasnove smo dopolnili s skicami posameznih elementov na podlagi realnih mer (klop, miza, vrata...) ter s fotografijami detajlov z nekaterih pohorskih domačij.